

Nekrologi

MARIAN FRIEDBERG (1902 - 1969)

W dniu 30 marca 1969 r. zmarł w Krakowie wybitny mediewista i archiwista prof. dr Marian Friedberg, członek Instytutu Zachodniego. Urodzony we Lwowie 11 czerwca 1902 r., był synem historyka Jana Friedberga, który w latach 1919-1921 jako pierwszy polski dyrektor gimnazjum w Ostrowie Wielkopolskim dokonał dzieła jego spolszczenia. W Ostrowie Wielkopolskim prof. Marian Friedberg ukończył gimnazjum i zdał egzamin maturalny. Studia wyższe z zakresu historii i historii literatury polskiej odbywał na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w latach 1921-1925. W r. 1926 uzyskał stopień doktora. Już na studiach, bo w r. 1924 związał się ze służbą archiwalną, pozostając jej wierny aż do swej śmierci. W latach 1939-1952 był dyrektorem Archiwum Akt Dawnych Miasta Krakowa, do czasu wcielenia tegoż Archiwum do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Krakowie. W latach 1928-1929 przebywał na studiach uzupełniających w Paryżu, Bazylei i Zurichu.

Prof. Friedberg swą pracą zawodową związany był przede wszystkim z Krakowem i jego Archiwum Miejskim. W czasie okupacji hitlerowskiej otoczył zbiory tegoż archiwum pełną opieką, starając się nie dopuścić ani do ich zniszczenia, ani wywozu. Pozostając w ścisłym kontakcie z przebywającym pewien czas w Krakowie prof. Zygmuntem Wojciechowskim, na jego prośbę przechowywał w Archiwum maszynopisy prac naukowych, pisanych w czasie okupacji przez historyków polskich, z myślą o wydaniu ich zaraz po wojnie. W tym czasie rozpoczął, również z inspiracji prof. Z. Wojciechowskiego, pisać swą pracę pt. *Kultura polska a niemiecka. Elementy rodzime a wpływy niemieckie w ustroju i kulturze Polski średniowiecznej*. Wydana ona została w dwóch tomach w r. 1946 przez Instytut Zachodni (363 ss., 310 ss.) Ta imponująca swoją dokumentacją i szerokością rozważań praca była odpowiedzią na nacjonalistyczny i szowinistyczny, fałszywy obraz polskiego ustroju społeczno-państwowego i polskiej kultury, jaki dawała burżuazyjna nauka niemiecka XX wieku. W pracy swej prof. Friedberg wykazał szczegółowo, że wpływy niemieckie w życiu wewnętrznym Polski były znacznie mniejsze niż głosiła to nauka historyczna niemiecka, jak również mniejsza była liczebność napływu osadników niemieckich do Polski w okresie średniowiecza. Praca ta, należąca do najlepszych wydanych w pierwszych latach powojennych przez Instytut Zachodni, została wyróżniona nagrodą Polskiej Akademii Umiejętności w r. 1947. Nieco później, bo w r. 1962 została ona bez wiedzy i zgody autora przetłumaczona na język niemiecki i wydana przez *J. G. Herder Institut* w Marburgu (Lahn). Świadczyło to wyraźnie o znaczeniu tej pracy i dalszej jej aktualności.

Prof. Friedberg pozostawał w okresie okupacji hitlerowskiej w ścisłym związku z kręgiem uczonych poznańskich i krakowskich, z których wyłonił się później Instytut Zachodni. W Krakowie grupa ta składała się z szeregu wybitnych osób, jak prof. T. Lehr-Splawiński, prof. K. Piwarski i inni. Prof. Friedberg już pod koniec 1944 r. służył swoją pomocą załączkowi Instytutu Zachodniego w Milanówku, gdzie po upadku powstania warszawskiego działał prof. Zygmunt Wojciechowski. Prof. Wojciechowski za pośrednictwem niżej podpisanego kontaktował się z prof.

Friedbergiem, zlecając mu pierwsze prace naukowo-organizacyjne dla Instytutu Zachodniego. Kiedy w lutym 1945 r. Instytut Zachodni mógł wyjść z podziemia i ujawnił się wobec władz Polski Ludowej, prof. Friedberg stał się jednym z członków założycieli Instytutu Zachodniego, podpisując pierwsze formalne pismo o zarejestrowanie Instytutu u władz poznańskich. Kiedy w r. 1946 założono w Krakowie Stację Naukową Instytutu Zachodniego dla nawiązania stałej łączności z członkami IZ, przebywającymi w Krakowie, prof. Friedberg został kierownikiem tej stacji i pełnił te funkcje aż do czasu zlikwidowania placówki w 1953 r.

Prof. Friedberg od maja 1945 r. był docentem habilitowanym na Uniwersytecie Jagiellońskim, a we wrześniu 1954 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Mimo wielu propozycji przejścia do pracy na Uniwersytecie, wolał pozostać w umiłowanym przez siebie Archiwum Krakowskim. Pozostając pod wpływami szkoły naukowej prof. Władysława Semkowicza, rozpoczął swą działalność naukową od doskonałego opanowania nauk pomocniczych historii, a potem archiwistyki. Pierwsze Jego prace wiązały się z heraldyką i rozszedzeniem rodów rycerskich. Były to m. in.: *Ród Łabędziów w wiekach średnich*, *Klejnoty Długoszowe*, *Herb miasta Krakowa* i inne. Obok tego ogłaszał też prace z zakresu historii kultury, historii społecznej polskiego średniowiecza, archiwistyki i bibliografii historii. Jego zainteresowania kierowały się m. in. również ku dziejom miast śląskich, co uwidoczniło się np. w pracy pt. *Średniowieczne miasta śląskie i rola w nich czynnika polskiego*¹. Był zasłużonym wydawcą źródeł i prac Komisji Historycznej PAU, pisał również recenzje wewnętrzne wydawnictw Instytutu Zachodniego.

Skromny ponad miarę i ponad miarę pracowity doczekał się uznania ze strony społeczeństwa i władz państwowych. Obdarzono go godnością członka korespondenta PAU, członka honorowego Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków miasta Krakowa, odznaczony był m. in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Był również członkiem *Société d'Histoire du Droit* w Paryżu.

Pamięć o Nim, jako o człowieku wielkiego serca dla wszystkich, wybitnym uczonym historyku, związanym z początkami Instytutu Zachodniego, pozostanie w sercach tych, którzy Go znali.

Zdzisław Kaczmarczyk

ANTONI JACEK KORASZEWSKI (1908 - 1969)

Zmarły 27 marca 1969 r. w Katowicach doc. dr Jacek Koraszewski, dyrektor Biblioteki Śląskiej i poseł na Sejm PRL, urodził się 13 sierpnia 1908 r. w Opolu. Był synem Bronisława i Franciszki, wybitnych działaczy polskich na Śląsku Opolskim. Naukę szkolną pobierał w Opolu, Trzemesznie i Katowicach, gdzie też w 1926 r. zdał egzamin dojrzałości. Studia wyższe odbywał na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, specjalizując się głównie w zakresie filologii polskiej pod kierunkiem prof. Ignacego Chrzanowskiego. Po ich ukończeniu powrócił na Śląsk i podjął pracę w obecnej Bibliotece Śląskiej. W 1937 r. został wicedyrektorem tego zakładu. Po zakończeniu kampanii wojennej w Polsce we wrześniu 1939 r. znalazł się na zachodzie, gdzie zgłosił się do powstających oddziałów armii polskiej. W szeregach formacji polskich brał udział w działaniach wojennych we Francji w 1940 r. i został ciężko ranny w walkach frontowych w Alzacji. Następnie

¹ *Oblicze Ziemi Odzyskanych. Dolny Śląsk*, tom II. Wrocław 1945.